

Лариса Грень

професорка, докторка наук з державного управління, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, професорка кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. акад. І. Зязюна; Харків, Україна;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4466-6018>;

E-mail: mega_lgren@ukr.net

Олександр Міщенко

кандидат медичних наук, доцент, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, завідувач кафедри психіатрії, наркології, психотерапії та клінічної психології; Харків, Україна;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0043-2252>;

E-mail: alex_mischenko1976@ukr.net

КОНКРЕТИЗАЦІЯ ПОТРЕБ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Анотація: у статті розглянуто проблеми людей похилого віку; доведено, що система соціальних послуг в Україні постійно перебуває в процесі оновлення та модернізації відповідно до нових потреб громадян та сучасних світових підходів у наданні соціальних послуг; визначено певні норми та принципи, які сприяють забезпеченню гідних умов життя людям похилого віку (забезпечення безпечного і справедливого доступу, життєстійкості, соціальний захист); наведено проблеми, що мають місце у функціонуванні системи якісних соціальних послуг (невідповідність соціального обслуговування міжнародним стандартам, недостатній рівень кваліфікації працівників соціальних служб; невисокий рівень соціальних видатків порівняно з країнами ЄС та ін.); доведено, що одним із головних стратегічних напрямів реформування системи соціальних послуг є розробка та впровадження у практику методик та методів оцінки індивідуальних потреб користувачів соціальних послуг; наведено приклад роботи Університету третього віку в Територіальному центрі Салтівського району м. Харкова; визначено, що гарантований державою пакет соціальних послуг для найменш захищених верств населення підвищить довіру громадян до держави, забезпечить зміцнення стабільності і безпеки суспільства.

Ключові слова: держава, стратегія, аналіз потреб, людина похилого віку, університету третього віку, складні життєві обставини, послуги.

Larysa Hren

doctor in public management, full professor, National technical university “Kharkiv polytechnic institute”, professor of the department of pedagogy and psychology of management of social systems of academician I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;

E-mail: mega_lgren@ukr.net

© Лариса Грень, Олександр Міщенко, 2025

PhD in medical science, associate professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", head of the department of Psychiatry, Addictiology, Psychotherapy and Clinical Psychology; Kharkiv, Ukraine;
E-mail: alex_mischenko1976@ukr.net

SPECIFYING THE NEEDS OF ELDERLY PEOPLE: FROM THEORY TO PRACTICE

Abstract: The article examines the problems of the elderly; it is proven that the system of social services in Ukraine is constantly in the process of updating and modernizing in accordance with the new needs of citizens and modern global approaches to the provision of social services; certain norms and principles are defined that contribute to ensuring decent living conditions for older people (ensuring safe and fair access, sustainability, social protection); problems that occur in the functioning of the system of quality social services are presented (non-compliance of social services with international standards, insufficient level of qualification of social service workers; low level of social expenditures compared to EU countries, etc.); it has been proven that one of the main strategic directions of reforming the social services system is the development and implementation in practice of methodologies and methods for assessing the individual needs of social service users; an example of the work of the University of the Third Age in the Territorial Center of the Saltivskyi district of Kharkiv is given; it is determined that a state-guaranteed package of social services for the least protected segments of the population will strengthen citizens' trust in the state, ensure the strengthening of stability and security of society.

Key words: state; strategy; needs analysis; elderly person; university of the third age; difficult life circumstances; services.

Larysa Hren, Oleksandr Mishchenko

An extended abstract of the paper on the subject of:
"Specifying the needs of elderly people: from theory to practice"

Problem setting. In the document "Ukraine — 2030. Strategy for Changing the Future", the mission of the strategy that Ukraine needs is to achieve a positive change in the citizens' vision of their future and the future of the country, restore trust and strategic orientation of business, and promote the formation of an economic model in Ukraine that will ensure the realization of human, entrepreneurial, and natural resource potential, will give every Ukrainian confidence in a dignified and secure future *надасть кожному українцеві впевненості у гідному та забезпеченому майбутньому* [17]. There is a constant increase in the number of elderly people who need long-term medical treatment and care. Deterioration of health makes the

elderly person highly dependent on other family members. [13]. In the civilized world, a special role in ensuring the vital activities of the elderly is assigned to the state.

Recent research and publications analysis. Research in the field of social protection and state social policy is the focus of attention of S. Bilosorochka, N. Boretska, V. Goshovska, A. Kolot, E. Libanova, O. Novikova, O. Pishchulina, T. Pospelova, V. Skurativsky, V. Troshchynsky and other scientists.

The essence of social services, their focus on certain categories of consumers, in particular the elderly, the principles of policy formation, and the organization of the activities of entities providing social services are

discussed in the scientific works of domestic and foreign researchers: L. Hren, K. Dubych, N. Hrabar, O. Ilyash, N. Leonenko, G. Leshchuk, V. Oleksiuk, B. Stashkiv, O. Stefanova, O. Rossoshansky, O. Shylobryd, J. McCartryk, C. Gor. J. Zingelman, R. Toftisova-Materon and other authors.

Highlighting previously unsolved parts of the general problem, to which this article is devoted. The system of social services in Ukraine is constantly in the process of updating and modernizing in accordance with the new needs of citizens and modern global approaches to the provision of social services. However, the issue of analyzing the needs of older people remains on the agenda, because according to the European Social Charter, older people should be able to freely choose their lifestyle and lead an independent life in their usual environment for as long as they wish and are able to do so [7].

Paper objective. Based on the legislative framework for ensuring proper living conditions for older people in Ukraine and their social protection, analyze the needs of older people.

Paper main body. Older people have the right to enjoy all socio-economic and personal rights and freedoms. The main principles of state policy regarding labor veterans and other elderly citizens are determined by the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On the Basic Principles of Social Protection of Labor Veterans and Other Elderly Citizens in Ukraine" [6]. According to the Standards for Inclusion of Humanitarian Response for Older Persons and Persons with Disabilities, developed by the Consortium for Advancing Older Persons and Persons with Disabilities, there are certain norms and principles that contribute to ensuring decent living conditions for these population groups [14]. The social protection system of the population has a developed network of territorial social service centers (provision of social services), which are special state or municipal institutions that provide social services to pensioners,

disabled people, single people unable to work and other socially unprotected citizens at home, in inpatient, temporary and day care conditions [16]. The Government Strategy for Reforming the System of Providing Social Services broadly defines the areas of necessary changes in budget legislation as those necessary for the functioning of a modernized social services market based on the principle "Money follows the recipient of services" [11]. The main goals of providing social services: 01 Prevention of difficult life circumstances (prevention of the emergence of difficult life circumstances and/or the person/family getting into such circumstances); 02 Overcoming difficult life circumstances (by the person/family, integration and reintegration into the social life of the local community); 03 Minimization of the negative consequences of difficult life circumstances. The activities of the Territorial Center for the Provision of Social Services of the Saltivskyi District of the City of Kharkiv are aimed at supporting the vital activity, social activity and full life of citizens, including elderly citizens who find themselves in difficult life circumstances (DLC). The day care department of the Saltivskyi district territorial center pays great attention to pensioners, people with disabilities, war veterans, and labor veterans. A psychologist in the department provides assistance to pensioners and persons with disabilities in all main areas of psychological counseling: age-related psychological, family, individual, and psychological counseling in special situations.

Conclusions of the research. Therefore, based on the material we have presented on the analysis of the needs of the elderly, the following conclusions can be drawn: 1) a state-guaranteed package of social services for the least protected segments of the population will strengthen citizens' trust in the state, ensure the strengthening of stability and security of society [2, p. 22]; 2) in each Territorial Center for Serving Single Disabled Citizens in Ukraine, a large role belongs to Universities of the Third Age, whose activities are aimed

at fostering solidarity among older people, mutual understanding, increasing self-esteem, expanding and transferring knowledge and skills, developing potential abilities, and resolving difficult life circumstances; 3) the

strategic direction of reforming the social services system is the development and implementation of methodologies and methods for assessing the individual needs of older people.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У документі “Україна — 2030. Стратегія зміни майбутнього” місією стратегії, яка потрібна Україні, є досягнення позитивної зміни у баченні громадянами свого майбутнього та майбутнього країни, відновлення довіри та стратегічної орієнтованості бізнесу, сприяння формуванню в Україні такої економічної моделі, яка забезпечить реалізацію людського, підприємницького та природно-ресурсного потенціалу, надасть кожному українцеві впевненості у гідному та забезпеченому майбутньому [17]. Спостерігається постійне зростання кількості літніх людей, що потребують тривалого медикаментозного лікування й опіки. Погіршення здоров'я ставить літню людину у постійну залежність від інших членів сім'ї. [13]. У цивілізованому світі особлива роль у забезпеченні життєдіяльності літніх людей відводиться державі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Дослідження у сфері соціального захисту та державної соціальної політики знаходяться у фокусі уваги С. Білосорочки, Н. Борецької, В. Гошовської, А. Колот, Е. Лібанової, О. Новікової, О. Піщуліної, Т. Поспелової, В. Скуратівського, В. Трощинського та інших науковців.

Сутності соціальних послуг, їхньої спрямованості на певні категорії споживачів, зокрема літніх людей, засад формування політики, організації діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, присвячено наукові роботи Л. Грень [2; 3], К. Дубич [5], Н. Грабар [2],

О. Іляш [8], Н. Леоненко [2], Г. Лещук [10], В. Олексюк [10], В. Поліщук [10], І. Роанья [7], О. Россопанського [13], Б. Сташків [15], О. Стефанової [16], О. Шилобрид [13] та інших авторів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Система соціальних послуг в Україні постійно перебуває в процесі оновлення та модернізації відповідно до нових потреб громадян та сучасних світових підходів у наданні соціальних послуг. Проте на порядку денному залишається проблема аналізу потреб людей похилого віку, адже відповідно до Європейської Соціальної Хартії літні особи повинні мати можливість вільно обирати спосіб життя та вести незалежне життя у звичному оточенні так довго, як вони того бажають і до того здатні [7].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На підставі законодавчої бази щодо забезпечення належних умов життєдіяльності літніх людей в Україні, їх соціального захисту проаналізувати потреби людей похилого віку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. До вразливої категорії населення, яка потребує соціального захисту, належать люди похилого віку. Кожна людина, що дожила до похилого віку, має право розраховувати на допомогу держави. Люди похилого віку мають право на користування всіма соціально-економічними та особистими правами і свободами. Основні засади державної політики щодо ветеранів праці та інших громадян похилого віку визначає Конституція України, Закон України “Про

основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні” [6].

Відповідно до Стандартів включення гуманітарного реагування для людей похилого віку та людей із інвалідністю, розроблених Консорціумом зі сприяння людям похилого віку та людям із інвалідністю, існують певні норми та принципи, які сприяють забезпеченню гідних умов життя для цих груп населення [14]. Розглянемо деякі з них:

1. Головний стандарт включення 1: Забезпечення безпечного і справедливого доступу:

- гарантувати, що люди похилого віку та люди з інвалідністю мають рівний доступ до гуманітарної допомоги, ресурсів та послуг;

- створити та гарантувати безпечний доступ до важливих ресурсів, таких як вода, їжа, медична допомога та житло.

2. Головний стандарт включення 3: Життестійкість:

- забезпечити, щоб люди похилого віку та люди з інвалідністю мали можливість виживати в умовах кризи;

- розробити плани надійного забезпечення їхніх основних потреб.

3. Головний стандарт включення 5: Відгуки та скарги:

- забезпечити можливість для цих груп населення висловлювати свої скарги та отримувати відповіді на них;

- створити механізми для збору відгуків та вдосконалення надання допомоги.

4. Соціальний захист в Україні:

- Україна гарантує гідний рівень життя для громадян похилого віку, включаючи пенсії, допомогу, житло та соціальні послуги.

Ці стандарти спрямовані на поліпшення якості життя людей похилого віку та людей з інвалідністю, забезпечуючи їм необхідні ресурси та підтримку [14].

Людина похилого віку, яка не може самостійно пересуватися або за станом здоров'я потребує постійного догляду, має право на обслуговування у стаціонарних

закладах соціального обслуговування. Основною тенденцією розвитку системи соціального обслуговування осіб похилого віку на сучасному етапі є створення стаціонарних закладів нового типу для невеликої кількості підопічних, діяльність яких є максимально наближеною до європейських стандартів, а саме надання якісних соціальних послуг, усунення соціальної ізоляції та сприяння їхній активній участі в суспільному житті [13].

У системі соціального захисту населення розвинена мережа територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), які є спеціальними державними або комунальними установами, що надають соціальні послуги пенсіонерам, інвалідам, самотнім непрацездатним та іншим соціально незахищеним громадянам вдома, в умовах стаціонарного, тимчасового та денного перебування, які спрямовані на підтримання їхньої життєдіяльності та соціальної активності. Також територіальні центри впроваджують інноваційні моделі надання соціальних послуг на рівні громади [16].

Незважаючи на впровадження інноваційних моделей надання послуг людям похилого віку, існують проблеми у функціонуванні системи якісних соціальних послуг, які проявляються у таких аспектах: невідповідність соціального обслуговування міжнародним стандартам, відсутність державних стандартів соціальних послуг; недостатній розвиток інфраструктури ринку соціальних послуг відповідно до зростання потреби у збільшенні кількості осіб, які потребують соціальної допомоги; низька ефективність організаційно-економічного механізму надання соціальних послуг вдома; зростання рівня незадоволеності громадян щодо якості отримуваних соціальних послуг; недостатній рівень кваліфікації працівників соціальних служб; невисокий рівень соціальних видатків порівняно з країнами ЄС та ін. [8]. Урядова Стратегія реформування системи надання соціальних послуг рамково визначає напрями

необхідних змін у бюджетному законодавстві як такі, що необхідні для функціонування модернізованого ринку соціальних послуг за принципом “Гроші ходять за отримувачем послуг” [11]. Однак детальний план заходів і відповідні фінансові розрахунки для їх реалізації повинні бути розроблені додатково. Зокрема вирішення потребують такі питання:

1. Надання послуг, орієнтованих на результат і на потреби клієнта. Створення ринкових механізмів взаємодії між розпорядниками бюджетних коштів і надавачами послуг. Фінансування послуг на місцевому рівні вимагає розробки і апробації відповідних моделей використання бюджетних коштів, включно з механізмами для вивчення потреб клієнтів; постановки ефективних технічних завдань для постачальників послуг; створення потужностей для контролю надання послуг та зовнішнього контролю використання бюджетних ресурсів.

2. На національному рівні, діючий підхід до визначення обсягу трансферту вирівнювання, що обраховується на функцію соціального захисту, є відчутною перешкодою для здійснення переходу від утримання закладів до фінансування послуг. У формулі розподілу трансфертів, розрахунковий обсяг видатків на цю функцію для кожного бюджету визначається залежно від кількості зареєстрованих клієнтів діючих установ. Таким чином, цей підхід розподіляє трансфертний ресурс між місцевими бюджетами пропорційно до величини уже наявної в їхній інфраструктурі бюджетних установ, причому віддаючи особливу фінансову перевагу бюджетним установам стаціонарного типу [4].

Одним із головних стратегічних напрямів реформування системи соціальних послуг є розробка та впровадження у практику методик та методів оцінки індивідуальних потреб користувачів соціальних послуг [1]. Інноваційними моделями соціальних послуг, що були

запропоновані проєктом ТАСІС “Посилення регіональних соціальних служб” ще у 2006 році, є прийняті у світі практики роботи, а їх впровадження в Україні було покликане забезпечити дотримання стандартів якості соціальних послуг. Основними такими моделями є: супервізія, оцінювання та планування догляду, попередження жорсткого поводження з клієнтами, належна адвокація, групи взаємодопомоги [9].

Основні цілі надання соціальних послуг: 01 Профілактика складних життєвих обставин (запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потрапляння особи/сім’ї в такі обставини); 02 Подолання складних життєвих обставин (особою/сім’єю, інтеграція та реінтеграція в суспільне життя місцевої громади); 03 Мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин (для особи/сім’ї, підтримка її/їх життєдіяльності, соціального статусу та включення в громаді).

Держава гарантує кожному громадянину похилого віку належний рівень життя, задоволення різноманітних життєвих потреб, подання різних видів допомоги шляхом: реалізації права на працю відповідно до професійної підготовки, трудових навичок і з урахуванням стану здоров’я; забезпечення пенсіями і допомогою; надання житла; створення умов для підтримання здоров’я і активного довголіття відповідно до сучасних досягнень науки; забезпечення реалізації права на соціальні послуги.

Суть інтегрованої системи надання соціальних послуг є загально визнаним та високо ефективним підходом до організації надання соціальних послуг і задоволення потреб громадян [3, с. 941]. Так, діяльність Територіального центру надання соціальних послуг Салтівського району міста Харкова спрямована на підтримку життєдіяльності, соціальної активності та повноцінного життя громадян, зокрема і громадян похилого віку, які опинились у складних життєвих обставинах (СЖО). Діють такі структурні підрозділи:

- відділення соціальної допомоги вдома (соціальні послуги — догляд вдома, паліативний догляд);

- відділення денного перебування (соціальні послуги — соціальна адаптація, кризове та екстрене втручання, функціонує — університет третього віку і клуб активного довголіття);

- відділення організації надання адресної натуральної та грошової допомоги (соціально-економічні послуги, функціонує пункт прокату засобів реабілітації).

За необхідності соціальні послуги надаються з використанням мультидисциплінарного підходу, також функціонує інформаційний соціальний електронний офіс та надається послуга консультування.

У Територіальному центрі Салтівського району активно працює Університет третього віку, робота якого спрямована на згуртованість людей похилого віку, взаєморозуміння, розширення та передачу знань та навичок, вирішення складних життєвих обставин. Високо затребуваною серед громадян похилого віку є послуги “Університету третього віку”, де діють 6 факультетів:

1. Факультет “Здоровий спосіб життя” розширення та поглиблення знань про здоровий спосіб життя у поважному віці (заняття з палицями, пальчикова гімнастика, скандинавська ходьба, спортивна команда “Чарлідінг”).

2. Факультет музична гармонія, ознайомлення з музичними творами, вивчення українських народних пісень (хор “Лілея”, ансамбль української пісні “Акапелла”).

3. Факультет Хореографічного мистецтва, українські танці і танці народів світу (танцювальні колективи “Танок душі”, “Квітка”).

4. Факультет комп’ютерної грамотності, навчання з використання смартфонів.

5. Факультет філології та різних мов (сучасна українська література та мова, вивчення англійської мови з нуля).

6. Факультет “Країнами та континентами”.

У відділенні працює:

- комп’ютерний клас (оволодіння навиками користування персональним комп’ютером);

- кімната з навчання навичок самостійного життя (самообслуговування, самопредставництва, спілкування, орієнтування на пошук ресурсів у громаді);

- секція здоров’я (навчання основам здорового способу життя, підтримка фізичної форми у межах своїх потенційних можливостей).

У відділенні денного перебування територіального центру Салтівського району приділяється велика увага пенсіонерам, особам із інвалідністю, учасникам війни, ветеранам праці. Тут вони знаходять велику частку свого щоденного щастя, розуміння, визнання, оцінку, співчуття, спокій. З виходом на пенсію, або у зв’язку з інвалідністю у людей змінюється ставлення до життя, характер, поведінка. Зазвичай, вони психологічно не готові прийняти цей статус, тому потребують постійних контактів, тривалих або короткочасних. Таку допомогу пенсіонерам та особам із інвалідністю у відділенні надає психолог зі всіх основних напрямків психологічного консультування: віково-психологічне, сімейне, індивідуальне та психологічне консультування в особливих ситуаціях.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, на підставі викладеного нами матеріалу з аналізу потреб людей похилого віку можна зробити такі висновки: 1) гарантований державою пакет соціальних послуг для найменш захищених верств населення зміцнить довіру громадян до держави, забезпечить зміцнення стабільності та безпеки суспільства [2, с. 22]; 2) у кожному Територіальному центрі обслуговування одиноких непрацездатних громадян в Україні велика роль належить Університе-

там третього віку, діяльність яких спрямована на згуртованість людей похилого віку, взаєморозуміння, підвищення самооцінки, розширення та передачу знань та навичок, розвиток потенційних здібностей, вирішення складних життєвих ситуацій; 3) стратегічним напрямом реформування системи соціальних

послуг є розробка та впровадження у практику методик та методів оцінки індивідуальних потреб людей похилого віку.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку визначено популяризацію Університетів третього віку та вивчення їхнього впливу на стан та розвиток людей похилого віку та осіб із інвалідністю.

Список літератури:

1. Гошовська В., Ільчук Л. Особливості реформування системи соціальної підтримки: шляхи сприяння розвитку соціальних послуг та забезпечення їх якості : навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2013. 96 с.
2. Грень Л., Грабар Н., Леоненко Н. Система соціальних послуг в Україні: визначення сутності та змісту поняття. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. 2021. Вип. 2. С. 16–24. URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/8-ukr/141-vipusk-2-15-2021>.
3. Грень Л. Управління системою надання соціальних послуг на рівні територіальної громади. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXXI міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2022*. Харків: НТУ "ХПІ". 941 с.
4. Доповідна записка Міністерству соціальної політики України, Міністерству фінансів України, щодо підготовки концепції реформування механізмів фінансування соціальних послуг. URL: <http://Tisco-id.com/download.php?m=an&l=ua&id=132>.
5. Дубич К. Сучасна система надання соціальних послуг України. *Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. наук. фах. вид.* 2015. № 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=821>.
6. Закон України "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні" URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t372100>.
7. Роанья І., Іванова О., Сімутіна Я. Звіт про оцінку політики та нормативно-правової бази України щодо права літніх осіб на соціальний захист згідно зі статтею 23 Європейської соціальної хартії. 2020. URL: <https://rm.coe.int/old-people-ua-soft/1680a2430d>.
8. Ляш О. Стратегічні орієнтири державної політики України в напрямі підвищення якості соціальних послуг. *Журнал Європейської економіки*. Т. 11, № 2. 2012. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/jee/2012_2/ua/jee-2ua/06I_ua.pdf.
9. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <http://mlsp.kmu.gov.ua>.
10. Поліщук В., Олексюк Н., Лещук Г. Упровадження перспективи сильних сторін у практику діяльності університетів третього віку. *Соціальна робота та соціальна освіта*. Умань, 2022. Вип. 1. С. 136–144.
11. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг. *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 556-р*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text>.
12. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг. *Наказ № 429 від 23.06.2020*. URL: <http://golosiiv.irc.org.ua/news/13-38-58-05-08-2020/>.
13. Россошанський О., Шилобрид О. Стан та перспективи створення компактних місць поселення осіб похилого віку. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2011. № 17. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_17/Rossoshan_Silob.pdf.

14. Стандарти включення людей похилого віку та людей з інвалідністю до програм гуманітарного реагування. URL: <https://www.helpage.org/silo/files/his-for-older-people-and-people-with-disabilitiesukrainian.pdf>.

15. Сташків Б. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навч. посіб. Чернігів : ПАТ ПВК “Десна”, 2016. 692 с.

16. Стефанова О. Реалізація державної соціальної політики підтримки осіб похилого віку серед ветеранів і дітей війни. *Теорія та практика державного управління*. 2010. № 3. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/ebook/tpdu/2010-3/doc/3/21.pdf>.

17. Україна–2030. Стратегія зміни майбутнього. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/ukraine-2030-1.pdf>.

References:

1. Hoshovska V., Ilchuk L. Osoblyvosti reformuvannia systemy sotsialnoi pidtrymky: shliakhy spryiannia rozvytku sotsialnykh posluh ta zabezpechennia yikh yakosti [Features of reforming the social support system: ways to promote the development of social services and ensure their quality]. *Navch.-metod. materialy*. Kyiv : NADU, 2013. 96 p.

2. Hren L., Hrabar N., Leonenko N. Systema sotsialnykh posluh v Ukraini: vyznachennia sutnosti ta zmistu poniattia [The system of social services in Ukraine: defining the essence and content of the concept]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy*. 2021. Iss. 2. pp. 16–24. Available at: <http://vdu-nuczu.net/ua/8-ukr/141-vipusk-2-15-2021>.

3. Hren L. Upravlinnia systemoiu nadannia sotsialnykh posluh na rivni terytorialnoi hromady [Management of the system of social services provision at the level of territorial community]. *Informatsiini tekhnolohii: nauka, tekhnika, tekhnolohiia, osvita, zdorovia: tezy dopovidei KhXKhI mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii MicroCAD-2022*. Kharkiv: NTU “KhPI”. 941.p.

4. Dopovidna zapyska Ministerstvu sotsialnoi polityky Ukrainy, Ministerstvu finansiv Ukrainy, shchodo pidgotovky kontseptsii reformuvannia mekhanizmiv finansuvannia sotsialnykh posluh [Reporting note to the Ministry of Social Policy of Ukraine and the Ministry of Finance of Ukraine on the preparation of the concept of reforming the mechanisms of financing social services]. Available at: <http://Tisco-id.com/download.php?m=an&l=ua&id=132>.

5. Dubych K. Suchasna systema nadannia sotsialnykh posluh Ukrainy. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok: elektron. nauk. fakh. vyd.* 2015. No. 3. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=821>.

6. Zakon Ukrainy “Pro osnovni zasady sotsialnoho zakhystu veteraniv pratsi ta inshykh hromadian pokhyloho viku v Ukraini” [The Law of Ukraine ‘On the Basic Principles of Social Protection of Labour Veterans and Other Elderly Citizens in Ukraine] Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/t372100>.

7. Roania I., Ivanova O., Simutina Ya. Zvit pro otsinku polityky ta normatyvno-pravovoi bazy Ukrainy shchodo prava litnikh osib na sotsialnyi zakhyst zghidno zi statteiu 23 Yevropeiskoi sotsialnoi khartii [Report on the assessment of the policy and legal framework of Ukraine on the right of older persons to social protection in accordance with Article 23 of the European Social Charter]. 2020. Available at: <https://rm.coe.int/old-people-ua-soft/1680a2430d>.

8. Iliash O. Stratehichni oriiientyry derzhavnoi polityky Ukrainy v napriami pidvyshchennia yakosti sotsialnykh posluh [Strategic guidelines of the state policy of Ukraine in the direction of improving the quality of social services]. *Zhurnal Yevropeiskoi ekonomiky*. Iss. 11, No. 2. 2012. Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/jee/2012_2/ua/jee-2ua/061_ua.pdf.

9. Ofitsiynyi veb-sait Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy [Official website of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. Available at: <http://mlsp.kmu.gov.ua>.

10. Polishchuk V., Oleksiuk N., Leshchuk H. Uprovadzhennia perspektyvy sylnykh storin u praktyku diialnosti universytetiv tretogo viku [Implementation of the strengths perspective in the practice of third-age universities]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. Uman, 2022. Iss. 1. pp. 136–144.
11. Pro skhvalennia Stratehii reformuvannia systemy nadannia sotsialnykh posluh [On Approval of the Strategy for Reforming the System of Social Services]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 serpnia 2012 r. No 556-r*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text>.
12. Pro zatverdzhennia Klasyfikatora sotsialnykh posluh [On approval of the Classifier of Social Services]. *Nakaz No 429 vid 23.06.2020*. Available at: <http://golosiiv.irc.org.ua/news/13-38-58-05-08-2020/>.
13. Rossoshanskyi O., Shylobryd O. Stan ta perspektyvy stvorennia kompaktnykh mist poselennia osib pokhyloho viku [Stan ta perspektyvy stvorennia kompaktnykh mist poselennia osib pokhyloho viku]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia*. No. 17. 2011. Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_17/Rossoshan_Silob.pdf.
14. Standarty vkluchennia liudei pokhyloho viku ta liudei z invalidnistiu do prohram humanitarnoho reahuvannia [Standards for the inclusion of older persons and persons with disabilities in humanitarian response programmes]. Available at: <https://www.helpage.org/silo/files/his-for-older-people-and-people-with-disabilitiesukrainian.pdf>.
15. Stashkiv B. Pravo sotsialnoho zabezpechennia [Law of social security]. *Zahalna chastyna : navch. posib*. Chernihiv : PAT PVK “Desna”, 2016. 692 p.
16. Stefanova O. Realizatsiia derzhavnoi sotsialnoi polityky pidtrymky osib pokhyloho viku sered veteraniv i ditei viiny [Realizatsiia derzhavnoi sotsialnoi polityky pidtrymky osib pokhyloho viku sered veteraniv i ditei viiny]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. 2010. No. 3. Available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/ebook/tpdu/2010-3/doc/3/21.pdf>.
17. Ukraina–2030. Stratehiia zminy maibutnoho [Ukraine-2030. A strategy for changing the future]. Available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/ukraine-2030-1.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2025